

Quan Espanya qüestionava la sobirania andorrana

Maria Jesús Lluelles i Larrosa

Doctora en Geografia i professor col·laborador de la Universitat d'Andorra. lluellesmariajesus@andorra.ad

Resum

Quan Espanya qüestionava la sobirania andorrana

S'analitzen algunes de les principals intervencions dutes a terme per mitjans polítics i institucionals espanyols, durant els segles XIX i XX, amb l'objectiu de qüestionar l'estatus de Copríncipat indivís d'Andorra, amb clares pretensions annexionistes.

Resumen

Cuando España cuestionaba la soberanía andorrana

Se analizan algunas de las principales intervenciones llevadas a cabo por medios políticos e institucionales españoles, durante los siglos XIX y XX, con el objetivo de cuestionar el estatus de Copríncipado indiviso de Andorra, con claras pretensiones anexionistas.

Résumé

Quand l'Espagne remettait en question la souveraineté andorrane

Certaines des principales interventions menées par les moyens politiques et institutionnels espagnols, au cours des XIXe et XXe siècles, sont analysées, dans le but de remettre en question le statut de la Co-principauté indivisée d'Andorre, avec de claires revendications annexionnistes.

Abstract

When Spain questioned Andorran sovereignty

Some of the main interventions carried out by Spanish political and institutional means, during the 19th and 20th centuries, are analysed, with the aim of questioning the status of the separate Co-Principality of Andorra, with clear annexationist claims.

En aquest breu recorregut s'analitzen algunes de les principals intervencions dutes a terme per mitjans polítics i institucionals espanyols, durant els segles XIX i XX, amb l'objectiu de qüestionar l'estatus de copríncipat indivís d'Andorra. En reiterades ocasions, Espanya es va sentir legitimada per immiscir-se en els afers andorrans amb clares pretensions annexionistes. La proximitat amb la Seu d'Urgell, seu del Copríncep Episcopal, el fet de compartir una mateixa llengua amb Catalunya i la nacionalitat del Bisbe havien empès l'Estat espanyol, en més d'una ocasió, a plantejar-se l'annexió d'Andorra per considerar-la com a part integrant del seu territori. L'habilitat i la tenacitat dels andorrans i del seu Copríncep Episcopal van impedir que prosperessin aquestes aspiracions annexionistes.

Els atacs i les intromissions a la sobirania andorrana, per part dels governs espanyols, van ser intensos durant els dos darrers segles. Es van plantejar estratègies diverses, des de la simple annexió als intercanvis territorials d'Andorra per Llúvia o la Vall d'Aran; en altres ocasions, es van limitar a nomenar delegats prop del Consell General o del Copríncep Episcopal, amb la finalitat d'influir i controlar sobre el terreny la política andorrana.

El veïnatge entre Andorra i la Seu d'Urgell va ser determinant en els intercanvis comercials entre les dues àrees, que es beneficiaven del manteniment d'uns privilegis comercials seculars que afectaven els moviments de mercaderies i el desplaçament dels ramats en transhumància. Tant els suposats drets històrics d'Espanya sobre Andorra com els instruments de política comercial, van ser utilitzats pels diferents governs espanyols, com a

eina per mantenir un poder d'influència i control sobre un territori que era considerat un apèndix d'Espanya per la indefinició del seu estatus polític, abans de la promulgació de la Constitució, l'any 1993.

Segle XIX, de l'annexió al protectorat

El segle comença amb el Decret de Napoleó de 1806, promulgat a petició dels mateixos andorrans. Amb aquest fet històric, es restablien les relacions institucionals d'Andorra amb el Copríncep Francès que assumeix, novament, unes competències sobre el país que, en més d'una ocasió, entraran en conflicte amb les del Copríncep Episcopal, acostumat al poc intervencionisme del seu homòleg francès, en èpoques anteriors. La proximitat geogràfica del Bisbe d'Urgell havia estat un factor que, històricament, havia decantat les relacions dels andorrans cap al Copríncep Episcopal. Durant la Revolució Francesa, les relacions entre el Copríncep Francès i Andorra havien quedat interrompudes perquè el mateix moviment revolucionari considerava que aquestes eren una reminiscència de l'antic vassallatge que l'ideari revolucionari rebutjava totalment.

La situació jurídica d'Andorra abans de la Constitució era d'allò més peculiar i fràgil al mateix temps, ja que la viabilitat del país com a Estat, amb freqüència, era posada en qüestió. Bartumeu (2022) comenta que la tradició institucional d'Andorra es va veure amenaçada per les monarquies absolutistes d'Espanya i França, a partir del segle XVIII, i després per totes les formes d'Estat o de govern que les van succeir fins a la darrera del segle XX, quan la Constitució és adoptada formalment pel poble andorrà.

Trias y Giró, professor de Dret internacional públic i privat de la Universitat de Barcelona, catòlic i conservador, afirmava que els borbons Felip V, Carles III i Carles IV van intentar privar les Valls d'Andorra dels seus furs i privilegis. També comenta que la política contradictòria dels governs espanyols dels segles XVIII i XIX va desprestigiar l'autoritat dels Bisbes d'Urgell, desconeixent la seva sobirania. Carles IV va arribar a demanar explicacions al Bisbe d'Urgell sobre el dret amb què s'intitulava "Príncep Soberano del Valle de Andorra" (Trias y Giró, 1980, p. 43).

La revisió de les freqüents intrusions a la sobirania

andorrana, no sempre prou valorades per la historiografia, s'ha centrat en el paper jugat per Espanya en una època en què, segons el signe ideològic dels governs, es qüestionava l'estatus d'Andorra i el rol del Copríncep Episcopal en les seves funcions de màxim representant del país. És evident que no sempre ha estat així i que aquest article es limita a moments puntuals en què, per les circumstàncies, l'estatus d'Andorra no quedava clar per als seus veïns que s'interrogaven sobre les possibilitats de futur per a un territori que era vist com una reminiscència del passat.

Alguns personatges rellevants de la política espanyola, que qüestionaven la sobirania andorrana, utilitzaven arguments polítics barrejats amb drets històrics i privilegis comercials. L'activitat comercial d'Andorra, durant el segle XIX, es limitava a un intercanvi de productes amb les regions limítrofes de França i Espanya. Una forma d'obtenir majors beneficis consistia a vendre els excedents ramaders i, d'aquesta manera, compensar les deficiències derivades de les dificultats que presentava un medi de muntanya com l'andorrà.

La gent del país era conscient que, aprofitant unes determinades tècniques comercials, el benefici aconseguit podia ser més exitós. Amb la finalitat de maximitzar els guanys, s'havien beneficiat de la utilització d'un instrument de política comercial -la franquícia aranzelària- des de temps molt reculats. Aquest sistema d'exempció de pagament de drets de duana era procurat tant per Espanya com per França a les mercaderies originàries d'Andorra. El qüestionament de la franquícia, dispensada per Espanya a les procedències andorranes, va ser un dels instruments utilitzats per justificar les intrusions polítiques espanyoles, produïdes durant el segle XIX i bona part del XX. L'element comercial, gairebé sempre, es barrejava amb la intencionalitat política i, en nom d'evitar el contraban, s'efectuaven propostes que anaven des de l'annexió als intercanvis territorials amb França. La història demostra que aquestes propostes no van reeixir i que l'ambició espanyola per exercir un control directe sobre els afers d'Andorra es va haver de limitar al nomenament de representants prop de les seves institucions.

Entre les intrusions més destacades, de les produïdes

durant el segle XIX, dues d'elles van adoptar la forma de publicació, amb una clara intencionalitat política. En una època en què la lletra impresa esdevé un mitjà poderós de difusió d'idees polítiques, les dues publicacions pretenien influir en l'opinió dels governs espanyols, en detriment de l'estatus d'Andorra i a favor de l'annexió a Espanya. La primera publicació, que va veure la llum a mitjan segle XIX, va anar a càrrec de Juan Miguel Sánchez de la Campa, membre del partit liberal i catedràtic de matemàtiques de l'Institut de segona ensenyança de Lleida. La segona, que aparegué a final del segle XIX, sota la responsabilitat de José Carvajal i Hué, aleshores diputat republicà, recull les seves intervencions parlamentàries.

Guilera destaca que l'actuació de Sánchez de la Campa va ser la culminació d'una sèrie de propostes fetes per personatges que defensaven la simple annexió d'Andorra a Espanya, com el capità Antoni Valls que justificava la sobirania d'Espanya sobre Andorra com a part de la província de Catalunya. Aquest militar defensava la desaparició dels privilegis andorrans per diferents motius, com la utilitat de les mines i el bestiar per a fins bèl·lics, la regularització de la frontera pirinenca o l'abolició del contraban (Guilera, 1960, p. 185-186).

L'opuscle de Sánchez de la Campa

En el seu opuscle, Sánchez de la Campa (1851), escomet de manera furibunda contra Andorra que identifica com al Gibraltar del Pirineu, pel contraban de bestiar i tabac, i com a magatzem i quarter general dels que pertorben l'ordre públic a Espanya. Acusa els Batlles andorrans de falsificar els certificats d'origen del bestiar que, procedent de França, és introduït a Espanya com a andorrà, beneficiant-se de les franquícies aranzelàries que Espanya tenia atorgades a Andorra.

L'autor de l'opuscle utilitza arguments històrics, de forma demagògica, per concloure que el Bisbe s'ha de limitar a la jurisdicció eclesiàstica, que s'han d'incorporar a la Corona d'Espanya els seus drets i que caldrà negociar amb França els drets que pugui al·legar. Per solucionar el perjudici que Andorra ocasiona a la hisenda espanyola i, partint del principi que el territori andorrà és espanyol, planteja, amb un esperit pragmàtic, traslladar la duana

espanyola fins a la frontera francesa. També proposa que els aspectes judicials passin a dependre del jutjat de primera instància de la Seu d'Urgell i que els arxius es posin sota la custòdia d'un delegat del Govern espanyol.

Sembla que Sánchez de la Campa no era tan sols un simple funcionari, com ho demostra el fet d'haver tingut accés a informació oficial i a documentació molt específica, així com per les repercussions de la seva obra. Teulière (1904) afirma que els arguments esgrimits en el seu opuscle van impedir la ratificació d'un acord comercial subscrit un any abans, concretament el 1850, entre el Síndic general i el governador de la província de Lleida.

Uns anys més tard, el 1864, el Govern d'Isabel II utilitza els mateixos arguments de Sánchez de la Campa per reclamar uns suposats drets d'Espanya sobre Andorra. El Consell d'Estat espanyol planteja a les autoritats andorranes que, si Andorra és un país independent, no té dret a cap privilegi duaner; per contra, si renuncia a la seva independència, els andorrans seran tractats com a espanyols i la duana serà traslladada a la frontera francesa.

Davant la difícil situació plantejada pel Govern espanyol, el Consell General demana la intervenció i la protecció del Copríncep Francès. La corporació responsabilitza directament a Sánchez de la Campa, com a instigador de la decisió del Consell d'Estat i denuncia que l'actitud de les autoritats espanyoles comporta la més absoluta negació dels drets dels andorrans.¹ Per la seva part, la resposta del Copríncep Episcopal, Josep Caixal i Estradé, a les pretensions espanyoles no es fa esperar. El Bisbe s'adreça a la reina Isabel II per manifestar-li que "ha sabido con sentimiento, que el Gobierno de V.M. trata de incorporar a España los referidos Valles. El infraescrito, con el respeto debido, no puede consentirlo en manera alguna".² Per entendre les difícils relacions entre el Govern d'Isabel II i el Bisbe Caixal, cal endinsar-se en la complexa història del

1. ANA/ ASC/ Súplica del Consell General al Copríncep Francès, Napoleó III, s.d., núm. 2498.

2. ADU/ Protesta del Copríncep Episcopal, Josep Caixal i Estradé, contra la pretensió d'incorporar les Valls d'Andorra a la Corona espanyola, 26.11.1864., LC, IV. Fol. 140.

segle XIX espanyol i les repercussions que les relacions església-estat van tenir sobre la diòcesi de la Seu d'Urgell (Baraut et al., 2002, p. 109 -111).

La intervenció parlamentària de Carvajal

La segona de les publicacions, abans esmentades, va anar a càrrec de José Carvajal i Hué (1895) que, entre altres càrrecs, va ser degà del Col·legi Matritense d'Advocats, president de la Reial Acadèmia de Jurisprudència i Legislació i ministre d'Hisenda de la Primera República. Dotat d'una gran eloqüència, va recollir les seves intervencions al Parlament espanyol al voltant del tema andorrà en un petit opuscle que dedica als seus conciutadans andorrans. Prèviament, havia estat delegat pel Consell General, el 25 d'octubre de 1891, per defensar la problemàtica existent al voltant de les relacions comercials amb Espanya. Cal destacar que el bestiar andorrà havia deixat de ser admès en franquícia en territori espanyol, l'any 1887, i sotmès a pagament de drets de duana (Lluelles, 1991).

Carvajal, l'any 1895, va proposar en el Congrés dels diputats de l'Estat espanyol una addenda al projecte de Llei dels pressupostos generals, per l'exercici 1895-1896, que va ser acceptada. L'article addicional anava referit al fet que el bestiar procedent d'Andorra, que Carvajal anomenava República, fos admès en franquícia en territori espanyol i, per tant, exempt de satisfer drets aranzelaris, però limitant les quantitats anuals per evitar el frau.³

El que semblava un èxit per la proposta de Carvajal, va sofrir un gir inesperat, quan la Comissió de pressupostos del Senat va acordar la supressió de l'article relatiu a les franquícies d'Andorra. Aquest revés provoca que Carvajal, que actua com a defensor i delegat del Consell General, acusi el Bisbe d'haver informat negativament la seva proposta en la Comissió que la va rebutjar. El diputat republicà manifesta que les queixes del Copríncep

Episcopal, que manté unes tenses relacions amb els andorrans, van ser determinants per revocar l'article addicional, prèviament aprovat (Lluelles, 1986). Carvajal, en la sessió del Congrés del 30 de juny de 1895, denuncia que la decisió, prèviament aprovada pel Congrés i posteriorment revocada per la Comissió del Senat, pretengui evitar que el Bisbe quedi en una situació delicada davant els seus súbdits i que suprimir la proposta es justifiqui dient que es tracta d'una qüestió internacional que ha de subjectar-se a tràmits diplomàtics.

Amb la suposada intenció de defensar els interessos andorrans i menyscar les atribucions del Bisbe, gira l'enfocament inicial sobre la República d'Andorra, per proclamar que es tracta d'un protectorat d'Espanya i França. Argumenta que, malgrat que el Bisbe d'Urgell es cregui sobirà d'Andorra, és en realitat un representant de l'Estat espanyol, com ho és el Prefecte de Foix amb relació a l'Estat francès. En opinió de Carvajal, Andorra és un "feudo eclesiàstic" que no pot per si mateix fer efectiva la seva acció i necessita comprometre a l'Estat de qui depèn (Espanya). Reitera que la sobirania sobre Andorra és d'Espanya que l'ha d'exercir de manera directa; per tant, no és admissible plantejar una qüestió internacional entre l'Estat espanyol i un súbdit seu. En la seva opinió, en cas de ser una qüestió internacional, ho seria entre la República francesa i el Govern d'Espanya, amb equivalència de drets i parelles atribucions entre les dues nacions.⁴

Tant França com Espanya negaven al Consell General atribucions en l'àmbit de la representació internacional, que el Copríncep Francès s'atribuïa en exclusiva. Segons la tesi de Carvajal, l'hipotètic exercici paral·lel de la representació internacional d'Andorra, per part d'Espanya, constituiria un reconeixement dels suposats drets històrics espanyols i un sistema d'equilibri de drets i atribucions entre els dos Estats.

3. Diari de sessions del Congrés espanyol, sessió 17.06.1895, núm. 146, p. 4632; sessió 18.06.1895, núm. 147, p. 4650-4651. https://app.congreso.es/est_sesiones/

4. Diari de sessions del Congrés espanyol, sessió 30.06.1895, núm. 158, p. 5081-5093. https://app.congreso.es/est_sesiones/

Segle xx, de l'intercanvi territorial al traspàs a la corona espanyola

El canvi de segle coincideix amb una època de recessió econòmica i demogràfica, iniciada en el darrer terç del segle XIX, que evidencia la caducitat del sistema productiu tradicional, basat en una economia agropecuària. Amb una capacitat de creixement gairebé nul·la, el Consell General veu en les concessions la possibilitat de generar el capital necessari per bastir les infraestructures imprescindibles per modernitzar el país i capgirar la situació econòmica. Aquest context socioeconòmic, agreujat per unes deficientes relacions comercials amb Espanya que havia abolit les franquícies aranzelàries l'any 1887, canviarà de signe amb la concessió de FHASA de 1929 que, amb la producció d'energia hidroelèctrica a gran escala, obre les portes a la modernització del país.

En el decurs del segle XX, Espanya continua posant en qüestió la sobirania andorrana, en reiterades ocasions, fins que el país es dota d'una Constitució. Entre les diverses actuacions espanyoles que es produeixen durant aquest segle, cal destacar les propostes d'intercanvis territorials amb França, les delegacions de representació prop de les autoritats andorranes i les relatives a la incorporació d'Andorra a la corona espanyola.

En l'àmbit dels intercanvis territorials, els espanyols no van ser els únics a fer propostes. A finals del segle XIX, concretament l'any 1897, el consell municipal de la localitat francesa de Prades ja havia proposat que Andorra passés a formar part de l'Estat espanyol i que, en contrapartida, França rebés el petit enclavament de Llívia (Tourenge, 1939).

Val a dir que, a començament del segle XX, tal com succeïa al XIX, el sistema institucional condicionava que les relacions exteriors del poble andorrà quedessin limitades al contacte amb els Coprínceps en els lliuraments de la qüestió i a les comissions delegades pel Consell per negociar amb els serveis dels Coprínceps. El fet que el poble andorrà no tingués dret reconegut a representació internacional pròpia, facilitava que els estats veïns qüestionessin la seva sobirania. A tall de curiositat, Bélinguier (1970) explica que, el 17 de maig de 1902, el Consell General va enviar una comissió a la cerimònia de

coronació del rei Alfons XIII. El ministre d'Estat espanyol va negar l'assistència a la comissió andorrana perquè no havia estat delegada pel Bisbe d'Urgell, fet que impedia la seva presència a l'acte.

A la segona dècada del segle XX, l'historiador Miret i Sans, doctor en Dret i fundador de l'Institut d'Estudis Catalans, defensa incorporar Andorra a Catalunya, argumentant raons geogràfiques i lingüístiques. Ferrer i Mallol relata que Miret, en l'obra titulada *Noves y documents inèdits sobre la família senyorial de Caboet y la qüestió d'Andorra*, publicada l'any 1918, proposava que l'Estat francès renunciés als seus drets sobre Andorra i sobre la part de la Cerdanya adquirida pel Tractat dels Pirineus; a canvi, l'Estat espanyol cediria al francès la Vall d'Aran, que era gascona. La proposta incloïa la incorporació d'Andorra, com a regió autònoma, sota el Govern de la Mancomunitat de Catalunya. Del punt de vista de Miret, aquest era un intercanvi just, des de la perspectiva territorial i demogràfica (Ferrer i Mallol, 2003, p. 20).

Miret desitjava que aquest tema fos tractat a la Conferència de Pau de París de 1919, organitzada pels guanyadors de la Primera Guerra Mundial, que va redibuixar el mapa d'Europa, cosa que no va succeir (Robin, 1919, citat per Bélinguier, 1970, p. 165).

Les relacions amb els delegats de la República Espanyola

Els governs espanyols havien justificat, en més d'una ocasió, la presència d'un representant directe en territori andorrà per influir sobre les institucions andorranes i obtenir el màxim control possible sobre el país. El Govern de la Segona República Espanyola nomena dos representants prop de les autoritats andorranes, amb la intenció de socavar l'autoritat del Copríncep Episcopal. El primer d'ells, Andreu Masó, pretenia traspasar els drets de la Mitra al govern espanyol; el segon, José Tarongí, buscava reduir l'acció del Bisbe i aconseguir un control més directe d'Espanya sobre Andorra, en l'àmbit econòmic i polític.

L'advocat barceloní, Andreu Masó, va ser l'autor d'un opuscle intítulat "Las franquícies de Andorra" que, el 14 d'abril de 1932, adreçava al Govern de la República Espanyola, en nom del Consell General de la República

d'Andorra. Aquest escrit va ser redactat amb la intenció d'instrumentalitzar políticament les relacions comercials entre Andorra i Espanya, contribuint a embolicar, encara més, el complicat panorama institucional de l'època. La finalitat de Masó era anul·lar el poder del Copríncep Episcopal i substituir-lo pel de l'Estat espanyol. La seva actuació marca les relacions institucionals entre les autoritats andorranes i el seu Copríncep, aprofitant la difícil comunicació entre la Mitra i el govern espanyol, a causa del conflicte existent durant la Segona República entre Església i Estat.

Un intent fracassat de cop d'estat a Espanya, organitzat pel General Sanjurjo el 1932, repercuteix en les relacions entre el Govern de la República i les institucions andorranes. Batllori (1980), refereix que, algunes personalitats eclesiaístiques i polítiques es van dirigir a Andorra després de la Sanjurjada. Per aquest motiu, un sector de la premsa espanyola republicana va acusar el Bisbe de la Seu d'Urgell d'atemptar contra la seguretat de l'Estat i el Govern de la República. La complicitat del Bisbe va ser debatuda a les Corts espanyoles i els fets van donar lloc a mantenir la tesi que el Copríncep Episcopal fos substituït en les seves funcions, relatives a Andorra, per un representant de la República.

Bastida (1987) defineix el personatge d'Andreu Masó com el d'un controvertit agitador polític que es va guanyar la confiança del Consell General i va acumular càrrecs de les administracions espanyola i andorrana. El maig de 1931, el Consell contracta d'assessor l'advocat Andreu Masó que s'instal·la a Sant Julià de Lòria. Un any més tard, el maig de 1932, la corporació el ratifica com a inspector nacional d'Instrucció Pública i el nomena delegat seu prop del Govern de la República espanyola. Simultàniament, el Govern espanyol el designa delegat de la Junta de Relacions Culturals i inspector de les escoles espanyoles a Andorra.

Masó qüestiona la figura del Bisbe com a Copríncep Episcopal, identificant-se de manera especial amb l'ideari del polític radical espanyol Alejandro Lerroux, defensor de postures anticlericals, que reclamava al Bisbe d'Urgell cedir la sobirania a favor de la República espanyola. Badia (2004) afirma que Masó, que utilitzava indistintament els nomenaments andorrà i espanyol, va tenir un poder excepcional sobre la Sindicatura que "va arribar a fer un explícit reconeixement dels pretesos drets de la República veïna sobre el Principat" (p. 53). També, segons Hague i Peláez (2002), Masó qüestionava la figura del Copríncep Episcopal, amb la finalitat de canviar les estructures polítiques andorranes a favor de la República, fent especial èmfasi en la il·legimitat del Bisbe que havia de ser vist com a súbdit espanyol (p. 7-8).

El setembre de 1932, Masó és expulsat per ordre dels Veguers, representants dels Coprínceps en territori andorrà, fet que motiva la queixa del Consell i l'obliga a traslladar la residència a la Seu d'Urgell, des d'on continua amb la seva activitat política. El Ministeri d'Estat espanyol destitueix Masó com a delegat de la Junta de Relacions Culturals, el 6 de gener de 1934. Al mes de maig de 1935, escriu una carta al Bisbe Guitart en la qual es retracta pels greuges que li havia ocasionat i s'ofereix com a inspector d'Instrucció Pública de les Escoles espanyoles d'Andorra, a les ordres del Bisbe. Guitart li atorga el perdó i declina l'oferiment de Masó de treballar com a delegat episcopal.⁵ Tot i haver obtingut la nacionalitat andorrana honorífica, Masó desapareix durant la Guerra Civil Espanyola (Lluelles, 1996).

Uns mesos després d'haver destituït Masó, el 28 de juliol de 1934, el Ministeri d'Estat espanyol nomena José Tarongí, un diplomàtic de carrera, com a delegat del Govern d'Espanya prop de la Mitra. Aquest nomenament evidencia, un cop més, la desconfiança política espanyola envers la figura del Copríncep Episcopal (Lluelles, 1994). No obstant això, Tarongí exerceix més com a funcionari d'una administració, amb uns objectius preestablerts i definits, que com a artífex d'aquests objectius. Les seves relacions amb el Copríncep Episcopal són bàsicament satisfactòries, a diferència de les mantingudes per Masó.

A diferència del plantejament de Masó, Tarongí, en un

5. ADMU/carta d'Andreu Masó y López al bisbe Justí Guitart, 08.05.1935, núm. 1711246 i carta del bisbe Justí Guitart a Andreu Masó y López, 15.05.1935, núm. 1711244.

informe que envia al ministre d'Estat, considera que no s'ha de prescindir de la tradicional autoritat de la Mitra i que seria antipolític no donar-li el suport necessari. Per Tarongí les raons són evidents, ja que França seria la primera a queixar-se de qualsevol canvi. El representant espanyol destaca que l'estructura episcopal està per sota de la francesa i, per tant, si l'estructura és inferior, també ho és l'eficàcia (Lluelles, 1996).

Aspiracions de la corona espanyola

Amb la restauració de la monarquia espanyola, es qüestiona de nou la sobirania del Copríncep mitrat sobre Andorra. En aquest moment històric, el context polític i social del país és radicalment diferent del que tenia en l'època dels delegats de la República Espanyola. Andorra està immersa en una fase d'expansió econòmica i demogràfica que s'acompanya de la necessitat d'adaptar les institucions als nous temps. L'any 1975, el Consell General, conscient de la seva força, reclama als Coprínceps la necessitat de readaptar les institucions, tot salvaguardant el sistema de Coprínceps.

Les negociacions per a la revisió del Concordat de 1953, entre Espanya i la Santa Seu, i les modificacions posteriors van ser aprofitades per alguns sectors espanyols per crear un clima de malestar en relació amb els drets sobre Andorra del Copríncep-Bisbe. Així ho evidencia una notícia publicada en diferents mitjans, relativa al possible traspàs de la titularitat del Bisbe d'Urgell sobre Andorra a l'Estat espanyol. *La Vanguardia*, el 8 de juny de 1976, es feia ressò de la revista *Ecclesia*, òrgan d'Acció Catòlica espanyola, sobre els rumors ben fonamentats del possible trànsit a l'Estat espanyol dels drets de la Mitra sobre Andorra, així com de la contundent resposta del Bisbat d'Urgell. El Bisbe deixa clar que no cedirà les seves funcions envers Andorra i que no correspon ni a la Santa Seu ni al Bisbe Copríncep decidir sobre la continuïtat constitucional del país, ja que

tan sols el poble andorrà és l'únic autoritzat per elegir el seu estatus polític.⁶

Segons l'article de *La Vanguardia*, la revista *Ecclesia* considerava que aquest tema podia representar un nou incident que entorpirés les negociacions en curs entre l'Església i l'Estat espanyol per a la revisió i posada al dia del Concordat de 1953. L'article 9 d'aquest conveni, signat entre Espanya i la Santa Seu, especificava clarament que cap diòcesi espanyola inclouria una zona territorial localitzada sota una sobirania estrangera, a excepció del Principat d'Andorra que continuaria formant part de la diòcesi d'Urgell.

Les tensions sobre quin havia de ser el futur d'Andorra com a Estat es van reproduir, l'any següent. Bartumeu (2022) destaca que les pretensions del rei d'Espanya, Joan Carles I, d'esdevenir Copríncep d'Andorra, van ser hàbilment desactivades pel Copríncep Episcopal Joan Martí i Alanís. En una entrevista celebrada al Palau d'Orient de Madrid, el 22 de febrer de 1977, el rei Joan Carles I va demanar al Bisbe d'Urgell el transferiment dels seus drets com a Copríncep d'Andorra a la corona espanyola (Marqués, 2021, citat per Bartumeu, 2022).

La possibilitat de transferir la sobirania del Copríncep mitrat a l'Estat espanyol va indignar la classe política andorrana. El Consell, que dona suport incondicional al manteniment del Bisbe com a Copríncep, inicia una activitat frenètica prop dels Coprínceps i del Vaticà. Fruit d'aquestes gestions, el secretari d'Estat Vaticà fa saber que la Santa Seu no permetrà cap alteració del peculiar *statu quo* del Principat d'Andorra. Aquesta posició oficial es reafirma en sengles audiències privades, atorgades per Pau VI i pel secretari d'Estat del Vaticà a les autoritats andorranes, el juliol de 1978, any que coincidia amb la celebració del setè centenari del primer Pariatge de 1278.⁷

El rei d'Espanya va continuar reiterant les seves pretensions sobiranistes sobre Andorra, fins i tot adreçant-

6. *La Vanguardia*, 08.06.1976, p. 31.
<https://hemeroteca.lavanguardia.com/preview/1976/06/08/pagina-31/33618321/pdf.html>

7. ANA/ASCG/Llibre d'Actes del Consell General, 1975-1979, sessió 22.07.1978, f. 2833-2847.

les al Copríncep Francès Jacques Chirac que va informar personalment al Copríncep Episcopal, amb motiu de la trobada que van tenir els dos Coprínceps a Andorra, el setembre de 1997 (Bartumeu, 2022, p. 170). Amb l'aprovació de la Constitució, el 14 de març de 1993, es dona per finalitzada la discussió sobre la sobirania andorrana. La carta Magna, a més de consagrar Andorra com a estat de dret, legítima el sistema de coprínceps i, per consegüent, impossibilita qualsevol pretensió aliena

sobre la sobirania andorrana i els drets del Bisbe. El 23 de juliol de 1993, es firma un acord entre el Regne d'Espanya i el Principat d'Andorra, relatiu a l'estatut del Copríncep Episcopal, impensable en èpoques anteriors. L'Estat espanyol reconeix al Bisbe d'Urgell, en la seva qualitat de Copríncep d'Andorra, la condició de persona internacionalment protegida. L'acord va entrar en vigor l'1 de desembre de 1994 i, al cap de pocs mesos, es va publicar al BOE.⁸

8. BOE, núm.108, 06 de maig de 1995, p. 13182.
[https://www.boe.es/eli/es/ai/1993/07/23/\(1\)](https://www.boe.es/eli/es/ai/1993/07/23/(1))

Referències bibliogràfiques

- BADIA, F. (2004). El projecte de concordat espanyol de 1934 i les seves implicacions sobre Andorra. *Papers de recerca històrica*, 3, 46-55. DOI: 10.2436/20.0110.03.4
- BARAUT, C., CASTELLS, J., MARQUÉS, B., I MOLINÉ, E. (2002). *Episcopologi de l'Església d'Urgell*. Societat Cultural Urgelhitana.
- BARTUMEU, I. (2022). *Els coprínceps en el desenvolupament institucional del Principat d'Andorra. Des del senyoriu feudal fins a l'estat sobirà, de dret, democràtic i social* (Tesi de doctorat). Universitat de Barcelona.
- BASTIDA, R. (1987). *Cent Anys d'ensenyament a Andorra*. Grafinter.
- BATLLORI, M. (1980). La crisis política de Andorra en 1932-1933 y su repercusión en las Diócesis catalanas, *Hispania Sacra Revista de Historia Eclesiástica*, 32, 31-57.
- BÉLINGUIER, B. (1970). *La condition juridique des Vallées d'Andorre*. Éditions A. Pedone.
- CARVAJAL Y HUÉ, J. (1895). *Las Cortes Españolas de 1895 y las Franquicias de Andorra*. Tip. de los Hijos de M. G. Hernández.
- FERRER MALLOL, M. T (2003). *Joaquim Miret i Sans, semblança biogràfica*. Institut d'Estudis Catalans.
<https://digital.csic.es/bitstream/10261/21800/1/Miret%20i%20Sans.pdf>
- GUILERA, J. M. (1960). *Una història d'Andorra*. Editorial Aedos.
- HAGUE, J. L. I PELÁEZ, M. J. (2002). La Jefatura del Estado de Andorra y sus relaciones con las Repúblicas Española y Francesa (1931-1939): análisis jurídico-político e institucional. *Cuadernos republicanos*. Universidad de Málaga, 50, 115-139.
- LLUELLES, M. J. (1986). Dues idees annexionistes: Sánchez de la Campa i J. Carvajal. *Butlletí del Comitè Andorrà de Ciències Històriques* 1, 109-120.
- LLUELLES, M. J. (1991). *La transformació econòmica d'Andorra*. Col·lecció Cio, 11. L'Avenç.
- LLUELLES, M. J.(1994). Relacions hispano-andorranes durant la II República. *Quaderns d'Estudis Andorrans* 6, 97-106.
- LLUELLES, M. J. (1996). Andreu Masó i López protagonista de les relacions institucionals durant la Segona República espanyola. *Quaderns d'Estudis Andorrans* 7, 49-78.
- MASÓ Y LÓPEZ, A. (1932). *Las Franquicias de Andorra, exposición elevada al Gobierno de la República española por el Consejo General de la República de Andorra en la conmemoración del Primer Aniversario de la Proclamación de la República en España*. Impremta Joventut, Lleida.
- SÁNCHEZ DE LA CAMPA, J. M. (1851). *El Valle de Andorra. Examen crítico del origen, naturaleza i circunstancias de los privilegios que disfrutaban los andorranos, y de los perjuicios que se originan al tesoro, a la agricultura, al comercio y a la industria de España*. Impremta El Barcelonès.
- TEULIÈRE, A. (1904). *La Constitution de l'Andorre. Les Pouvoirs Législatif et Exécutif*. Imp. Gradat Ainé.
- TOURENG, R. (1939). *Statut juridique des Vallées d'Andorra*. Tolosa.